

BALAJTI KRISZTINA

balajtikriszta@gmail.com
 egyetemi hallgató (DE BTK)

Eredményesség kihívások között

— *Efficiency among the Challenges* —

DOI 10.14232/belv.2016.4.11
<https://doi.org/10.14232/belv.2016.4.11>

Cikkre való hivatkozás / How to cite this article:

Balajti Krisztina (2016): Eredményesség kihívások között. *Belvedere Meridionale* 28. évf. 4. sz. 139–142. pp

ISSN 1419-0222 (print)
 ISSN 2064-5929 (online, pdf)

(Creative Commons) Nevezd meg! – Így add tovább! 4.0 (CC BY-SA 4.0)

(Creative Commons) Attribution-ShareAlike 4.0 International (CC BY-SA 4.0)

www.belvedere-meridionale.hu

BACSKAI KATINKA (2015):
Iskolák a társadalom peremén. Alacsony státusú diákokat tanító eredményes tanárok.
 Szeged, Belvedere Meridionale.

Napjainkban egyre többen fáradoznak azon, hogy megtalálják a sikeres és a hatékony tanítás és tanulás módszerét. Sajnos, mint a kutatások többsége kimutatta, koránt sem olyan egyszerű a pontos válasz meghatározása. Számos különböző tényezőt tudnánk felsorolni, amelyek nehezen mérhetőek, mégis nagy hatást gyakorolnak mind a tanításra és mind

a tanulásra. Erre a nehéz feladatra vállalkozott Bacsikai Katinka mikor megírta *Iskolák a társadalom peremén*. Alacsony státusú diákokat tanító eredményes tanárok című könyvét. Mivel már maga a kutatási terület is komplex, így a könyv rövid összefoglalása és ismertetése sem a legegyszerűbb feladatok közé tartozik.

A megjelenését illetően, egy letisztult könyvvel találkozhatunk melynek terjedelme sem egy olvasót riogató mennyiség, ám alapos tanulmányozás után rájöhethetünk, hogy annál tömörebb tartalommal rendelkezik. Egy könyv esetében mindig a címmel találkozunk elsőként, ezért egy jól megválasztott cím az egyik legfontosabb része egy könyvnek. Ebben az esetben a cím hűen tükrözi a könyv mondani valóját, hiszen a „társadalom peremén” arra enged következtetni, hogy nem átlagos iskolák helyzetéről olvashatunk. Struktúráját tekintve megállapíthatjuk, hogy a könyv első felében az elméleti alapvetésekről olvashatunk, majd ezt követően írja le a kutatási eredményeket. A könyv hét különálló fejezetből áll, melyek még további alfejezetekre bonthatóak.

A könyv olyan kérdésekre keresi a választ, mint: Mitől lesz a tanári munka eredményes? Mitől lesz a tanítás hatékony? Ezekre a kérdésekre folyamatosan keresik a válaszokat a neveléstudományban, a pszichológiában és az oktatáspolitikában egyaránt. Válaszadás során, a tanárra, mint egyénre koncentrálnak, figyelembe veszik végzettségét, hogy milyen tapasztalatokkal rendelkezik illetve, hogy milyen módszereket alkalmaz. Ám már ennél is kevesebb figyelmet fordítanak például a tanári karra, a közösen elvégzett munka jelentőségére vagy az osztályokra, iskolaközösségekre. A fent említett kérdések a mindennapi ember számára is fontosak, hiszen egy jól megválasztott pedagógus nagyban befolyásolja a tanuló későbbi tanulmányi kimenetelét.

Ez a könyv arra vállalkozik, hogy megvizsgálja azon iskolák és tanárok helyzetét, akik hátrányos kompozíciójú iskolákban tanítanak. Azonban meg kell említsük, hogy ez

esetben nem a roma származású gyerekek és velük foglalkozó tanáraik helyzetéről beszélünk, hanem egy olyan hátrányos helyzetű iskolákról, ahol a gyermekek szülei alacsony iskolai végzettséggel rendelkeznek. Azaz a kutatás homlokterében olyan iskolák állnak, ahol a szülők iskolai végzettsége alapján beszélhetünk alacsony státusú iskolákról. A könyv szerzője ezt alacsony státusú diák-kompozícióval rendelkező iskoláknak nevezi.

A könyv első fejezete egy értekező fejezet melyben a szakirodalom került bemutatásra. Az oktatás kutatással foglalkozók sokáig csak az egyénre koncentráltak a teljesítmény meghatározása során, pedig számos olyan kollektív hatást ismerünk, mely befolyásolja az egyéni eredményességet, ilyen hatás például az iskolai hatás, iskolai kompozíció hatás. Iskolai kompozíció alatt egy adott iskola tanulói összetételét értjük. Kutatási eredmények bizonyítják, hogy az iskolai légkör képes erősen befolyásolni a tanulókat. Szintén nagy hatást gyakorol a teljesítményre az, hogy a tanulók milyen szociális háttérrel rendelkeznek. Ebben az esetben a tanároknak sokkal több kihívással kell szembenéznük munkájuk során. Hiszen speciálisak a körülmények, más módszereket kell alkalmazniuk, amelyekkel eredményeket képesek elérni, illetve egyéni szakmai felkészítésen is át kell esniük. Ennek az is az oka, hogy sokszor szélesebb szerepkört töltenek be, mivel olyan tevékenységeket kell a tanulókkal elsajátítani, mint például a kézmosás. Az iskolai szegregáció tekintetében beszélhetünk komprehenzív iskoláról illetve szegregációról. Komprehenzív azaz átfogó, egyesítő iskoláról abban az esetben lehet szó, mikor az iskola kompozíciója megegyezik a környezetére jellemző kompozícióval. Szegregáció abban az esetben alakul ki, ha az iskola a körzetébe tartozó tanulókat szétválogatja.

Második fejezetben a tanárok- kihívást jelentő munkakörnyezetéről olvashatunk. A tanári eredményességet befolyásolja, hogy maga a tanár hogyan áll a saját munkájához.

Szeretetből és szívből végzi azt, vagy csak úgy tekint rá, mint egy elvégezendő feladatra. Pedig a tanításhoz szükséges egy bizonyos fokú elhivatottság is. Ahhoz, hogy egy pedagógus sikeressé váljon, szükség van a megfelelő és minőségi oktatásra. A jól megszervezett képzés lehetővé tenné, hogy egyre többen válasszák a tanári hivatást illetve ezzel meg is valósítanák a minőségi tanárképzést. Ám a könyv homlokterében lévő alacsony státusú iskolákban tanító pedagógusokat nem készítik fel megfelelő mértékben a hátrányos helyzetű diákok oktatására. A nem megfelelő képzés és a kezdeti sikertelenség sok pályaelhagyót eredményez, amiből az következik, hogy nem minden esetben a legmegfelelőbb személyek maradnak a pályán. A fejezetből az is kiderül, hogy a hátrányos helyzetű iskolák többsége a kisebb településeken találhatóak és jellemzően az alacsonyabb végzettségű illetve pályakezdők vállalnak itt munkát. A munkaterheket illetően elmondhatjuk, hogy az osztályok létszáma alacsonyabb, mint egy átlagosnak tekinthető iskolában, az itt tanítók feladata mégsem kevesebb. Ez abból adódik, hogy nagyobb figyelmet kell fordítaniuk a hátrányos helyzetű diákok lelki gondozására, illetve a szülőkkel való kapcsolattartás is sokkal gyakoribb. A hátrányos kompozíciójú iskolák esetében meg kell említsük a teljesítményberezést. Ennek nem más a célja, hogy igazságosabbá tegye a rendszert, illetve, hogy ösztönözze a tanárokat arra, hogy a tudásuk legjavát adják át a diákoknak.

A következő fejezetben megismerhetjük a tőkeforrások hatását az eredményességre nézve. Elsőként tanárok humántőkéjét vizsgálták meg, hiszen ez nagymértékben befolyásolja a diákok eredményességét. Ezért nem meglepő, hogy a pedagógusok időről időre továbbképzéseken vesznek részt, fejlesztve a saját maguk tőkéjét és így járulva hozzá a tanulók még magasabb eredményeik eléréséhez. Meg kell, hogy említsük azt a tényt, miszerint a pályakezdő, friss diplomás tanárok kevésbé vesznek

részt ezeken a továbbképzéseken, hiszen nem rég kerültek ki az iskolapadokból. A tanárok humántőke esetében fontos figyelembe venni a pályán eltöltött éveket. Az évek sora lehetővé teszi számukra a rutin kialakulását, és egyre hatékonyabban képesek az ismeretet átadni. Míg fiatalabb társaik esetében, a pályán eltöltött első évek kevésbé sikeresek, hiszen még számukra is minden új, és szükséges néhány év még megtalálják a „saját hangjukat”. A fent említett tőkék abban az esetben érnek el megfelelő eredményt, ha társul hozzá a megfelelő kommunikáció és az iskolai klíma. Ebben a fejezetből megtudhattuk, hogy a társadalmi tőkeforrásoknak három jól elkülöníthető része van. A leggyakrabban vizsgált az intergenerációs kapcsolatok, ami alatt a tanárok és a diákok kapcsolatának hatását értjük. Az intragenerációs vizsgálatok alatt pedig a tantestület belső dinamikáját vizsgálják. A harmadik az externális tőkeforrás, ami megmutatja egy adott iskola és annak környezetének viszonyát. Az iskolai tényezők maguktól a tanulóktól is származhatnak, hiszen magukkal viszik az otthoni hatásokat és ezzel képesek befolyásolni a tanuló társaikat is.

A könyv második felében a kutatás hipotéziseiről és magáról a kutatási eredményekről olvashatunk. A megfigyelések során azok az iskolák kerültek a homlokterbe, amelyek esetében a diplomás szülők aránya nem érte el a 10%-ot. Átlagos szülői kompozíciójú iskoláknak tekintették azokat az intézményeket, ahol 10-40% közé esett a szülők diplomás aránya, és a magas státusú szülői kompozíciós iskolák esetében pedig meghaladja a 40%-ot. A feltételezések szerint a hátrányos kompozíciójú iskolákban alacsonyabb a tanárok humán tőkéje, pedig a tanárok teljesítményét a humán tőkeforrások felől szokták vizsgálni. Azt is feltételezték, hogy a tapasztalat, a tanár-diák viszony és a tantestület is képes hatást gyakorolni az eredményességre. A kutatás során olyan kvantitatív módszereket, azaz tudástereszteteket és ezekhez kapcsolódó kérdőíveket

alkalmaztak, amelyek kimutatják a tanulók eredményeit, és rávilágítanak a családi háttérükre továbbá megmutatja iskoláik, tanáraik jellemzőit. A kutatás során egy nemzetközi illetve egy hazai adatbázisból használták fel az adatokat. Az OECD adatbázisai közül a 2008-as TALIS adatbázist kapcsolták össze az OKM adatbázisból nyert néhány adattal. Az empirikus vizsgálatok során nem csak kizárólag a hátrányos helyzetű iskolákat helyezték előtérbe, hanem a különböző kompozíciójú iskolák adataival is dolgoztak, ezzel is éreztetve a különbséget.

Az első empirikus fejezetben olyan pedagógusokról olvashatunk, akik alacsony státusú szülői kompozíciójú iskolában dolgoznak. Az itt tanító tanárok többsége még a pályája elején tart, csak „ugródeszkának” tekintik az iskolát, így sokkal kevesebb tapasztalattal rendelkeznek és az iskolai képzettségük is alacsonyabb. Továbbá jellemző, hogy kevesebbszer vesznek részt továbbképzéseken. A hátrányos helyzetű iskolákban gyakrabban történnek iskolai kihágások, amik megterhelő mind az iskola mind a tanárok szempontjából. Ez okból is nagyobb szükség lenne a tapasztalt pedagógusokra. Előnyként lehet említeni, hogy kisebb osztálylétszámmal dolgoznak, viszont sokkal több időt kell fordítani a diákokkal történő kommunikációra illetve a szülőkkel való kapcsolattartásra. A tapasztalatok szerint a hátrányos helyzetű iskola tanulói ritkán beszélgetnek otthon az iskolában történekről, pedig a szülők részéről érzékelhető az érdeklődés, amit a szülői értekezleten megjelent létszám is alátámaszt. A második elemző rész az eredményesség és a tőkeforrások kapcsolatát mutatja be. A tanári eredményességet három különböző tényező figyelembe vételével próbálták felmérni. Az első tényező a diákok OKM pontszámai, a második a tanórai rend és a harmadik tényezőként pedig a tanárok saját munkájukról vallott véleményt tekintették. A fejezet jellegzetessége, hogy a tanári eredményességet nem egy adott egyén, hanem

magának a tanári kar sikerének könyvelték el. Ahhoz, hogy helytálló adatokat tudjanak közölni különböző kompozíciójú iskolákat vizsgáltak. Azaz a 10% alatti, 10-40% közötti és a 40% fölötti diplomás szülői aránnyal rendelkező iskolákat különítették el egymástól. A fejezeteiből továbbá az is kiderül, hogy jótékony hatást képesek kiváltani a férfi pedagógusok, ezzel is növelve a tanári sikerességet. A hátrányos helyzetű iskolákban jellemző az alacsony osztálylétszám illetve, hogy a tanárok gyakrabban dolgoznak össze, mint más kompozíciójú iskolákba. Az együttműködés is képes hatást gyakorolni az eredményességre. Nem csak az iskolán falain belül keresték a sikerességre a választ, hiszen figyelembe vették a szülőkkel való kapcsolattartást is. A szülői értekezleten való részvételt gyakran befolyásolja az is, hogy gyermekeik mennyire eredményesek a tanulásban. A hátrányos helyzetű iskolákban tanító pedagógusok szerepe igen nehéz és sokszor nem érzik a megbecsülést, de ha mégis részesülnek benne akkor pozitívan hat a munkájukra.

Bacskai Katinka monográfiájában olyan kérdésekkel találkozhattunk, hogy milyen egy jó tanár és mikor tud eredményeket elérni. Persze ehhez hozzá kell tenni azt is, hogy nem

egy átlagos iskolai körülmények között tesszük fel ezeket a kérdéseket. Nehéz erre az összetett kérdésre válaszolni, hiszen még a különböző tudományágak is eltérő megközelítésből próbálják megadni a válaszokat. A könyv elsődleges vizsgálati tárgyát az alacsony státusú szülői kompozíciójú iskolák illetve az ott dolgozó pedagógusok eredményei adják. Gyakori, hogy a tanárok sikerességét a diákok megírt felmérési eredményeiben vagy a versenyeken elért helyezésekben látják és keresik. Pedig számos olyan humán vagy társadalmi tőkét tudnánk felsorolni, amely képes befolyásolni a hatékony tanítást és tanulást. A tanárok munkáját sem célszerű pusztán egyénre levetítve vizsgálni, mivel az oktatásban részt vevők egy egységet alkotnak, és az individuális magyarázatok sokszor nem adják meg a keresett válaszokat. A kutatás rávilágított arra, hogy az alacsony státusú diák-kompozíciójú iskolában tanító pedagógusok feladata sokkal nehezebb, ezért jóval nagyobb figyelmet kellene fordítani a képzésükre, továbbképzésükre. Hiszen sokkal nagyobb elismerés hátrányos helyzetű diákokkal eredményt elérni, mint egy jobb képességű tanulókkal. Ekkor a pedagógus is érezni az elismerést és még inkább az odaadó munkára ösztönöznék. *